

Operace na podporu míru

(K některým institucionálním a právním hlediskům)

Autor pojednává o řešení úkolů při zabezpečování operací na podporu míru mezinárodními institucemi jako jedné z činností vytvářené bezpečnostní architektury. V článku je dána základní informace o organizačních strukturách jednotlivých organizací majících vliv na bezpečnostní architekturu a právní zabezpečení činností na podporu míru. Cílem je poskytnout obecné vysvětlení v takovém rozsahu, aby byla eliminována rozporuplná stanoviska při hodnocení účelnosti a právního rámce mírových operací, včetně operací reagujících na krize, které nespádají pod ustanovení článku 5 Severoatlantické smlouvy.

* * *

Přestože po skončení studené války si mnoho lidí myslelo, že pádem bipolarity a rozpadem komunistického bloku zmizela všechna bezpečnostní rizika, svět se nestal jednodušším ani bezpečnějším. Bezpečnostní rizika získala řadu mnohem rozmanitějších forem než v minulosti. Změnila se také povaha možných ohrožení míru a stability v Evropě. Dnes se jeví jako pravděpodobnější, než přímý útok na jednu nebo více členských států, lokální nepřátelství vyvěrající z národnostních nebo náboženských rozporů (rozdlílů) a v jeho důsledku rozsáhlé narušení humanitární a hospodářské situace. Velké obavy vznikají z rizika šíření zbraní hromadného ničení (ZHN) a jejich nosičů. Tyto obavy byly potvrzovány při vzniku různých konfliktů v Evropě, Perském zálivu, Asii či v Africe.

Se vznikem nové bezpečnostní situace však také přišla změna znamenající prospěch pro země Evropy, které si nyní mohou společně posilovat stabilitu a bezpečnost. Mohou obrátit svou pozornost od konfrontace ke spolupráci a od příprav na svou obranu k zachování míru. Pod vlivem změn dochází k připravenosti podpořit také operace na podporu míru, které jsou často nazývány mírovými operacemi.

Co to je „mírová operace“?

Mírová operace je charakterizovaná jako akce, která je realizovaná z rozhodnutí Rady bezpečnosti nebo Valného shromáždění OSN, s využitím vybraných mírových sil (vojenských jednotek) na mezinárodním základě, s cílem přerušit nebo odvrátit vojenských střetnutí, oddělení bojujících stran, dohlížení nad dodržováním podmínek příměří (zastavení palby) atd.

Mírové operace zpravidla v závislosti na mandátu mohou být:

- operace k udržování míru, nazývané peace-keeping,
- operace na utváření míru, nazývané peace-making,
- operace pro nastolení míru, nazývané peace-building,
- operace pro vynucení míru, nazývané peace-enforcement.

Při plnění jednotlivých úkolů v mírových operacích, byla postupně vymezena nezbytná opatření, která jsou potřebná v průběhu mírových operací vykonat. Mezi hlavní opatření bývá zařazováno:

- zabezpečení rozdělení zneprátelených stran,
- monitorování činnosti těchto stran a vyhodnocování jak se dodržuje ujednání o zastavení palby a realizují podmínky příměří,
- kontrola odpoutávání vojsk a jejich odzbrojování,
- kontrola udržování právního řádu,
- vytváření podmínek pro uskutečňování humanitární a zdravotnické pomoci,
- dohlížení na zabezpečování a provádění demokratických voleb, poskytování pomoci zastupitelským orgánům v jejich činnosti,
- kontrola nerozšiřování nebo ničení kapacit pro výrobu ZHN,
- podle situace i jiná důležitá opatření.

K naplnění jednotlivých opatření jsou v mírových misích používané metody, které mohou zahrnovat následující činnost:

- pozorování,
- hlídkování,
- kontrolu převozu zboží,
- kontrolu provozu na komunikacích,
- dozor v citlivých oblastech,
- hledání ztracených osob,
- jednání s místními správními orgány,
- pomoc při zásobování etnických skupin obyvatelstva a jiná opatření.

Úkoly v mírových operacích plní mírové síly. Ty jsou charakterizovány jako národní kontingenty ozbrojených sil, které jednotlivé státy vyčlenily na základě usnesení Rady bezpečnosti nebo Valného shromáždění OSN, s cílem obnovení míru a bezpečnosti v zájmovém regionu.

Instituce zabezpečující operace na podporu míru

Z úvodní části je patrná myšlenka, že zabezpečování míru nemůže být pouze záležitostí jediné organizace nebo velmocí, ale musí se stát zájmem organizací, které mají všestranný vliv ve světě a mají širokou mezinárodní členskou základnu.

V tomto období na vytváření bezpečnostní architektury úzce spolupracují státy sdružené v organizacích a aktivitách jako je Organizace spojených národů (OSN), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Evropská unie (EU), Západoevropská unie (ZEU), Severoatlantická aliance (NATO) či Partnerství pro mír (PfP), se snahou vytvořit určité záruky svobody pohybu osob, zajistit neporušitelnost hranic, zabezpečit prostředí pro prevenci konfliktů, podporovat mírové řešení konfliktů a v případě potřeby účastnit se i na mírových operacích.

Přístup NATO k bezpečnosti v 21. století

Pro 21. století Aliance zastává široký přístup k bezpečnosti, který kromě nezbytné obranné dimenze uznává význam politických, ekonomických, sociálních a ekologických faktorů. Tento široký přístup představuje pro Alianci základnu pro efektivní plnění jejich základních bezpečnostních úkolů a pro rostoucí úsilí o navázání efektivní

spolupráce s dalšími evropskými a euroatlantickými organizacemi i s Organizací spojených národů. Jejich kolektivním cílem je vybudovat evropskou bezpečnostní architekturu, v níž se příspěvky Aliance k bezpečnosti a stabilitě euroatlantického prostoru a příspěvky ostatních mezinárodních organizací budou vzájemně doplňovat a posilovat jak při prohlubování vztahů mezi euroatlantickými zeměmi, tak při zvládání krizí. NATO zůstává klíčovým fórem pro konzultace mezi spojenci a fórem pro dosahování shody v politických otázkách vztahujících se k bezpečnostním a obranným závazkům jejich členů podle washingtonské smlouvy.

Aliance bude usilovat o uchování míru a posílení euroatlantické bezpečnosti a stability prostřednictvím zachování transatlantického svazku, udržováním efektivních vojenských schopností dostatečných pro odstrašování a obranu a k plnění celého rozsahu jejich misí, rozvojem evropské bezpečnostní a obranné identity v rámci Aliance, celkové schopnosti úspěšně zvládat krize, pokračující otevřeností vůči novým členům, trvalého vyhledávání partnerství, spolupráce a dialogu s ostatními národy jakožto součásti jejího kooperativního přístupu k euroatlantické bezpečnosti, včetně oblasti kontroly zbrojení a odzbrojení.

NATO má zájem na silném a dynamickém partnerství mezi Evropou a Severní Amerikou k podpoře hodnot a společných zájmů, které sdílejí. Z prohlášení členských států NATO na konferenci v roce 1999 vyplynulo, že bezpečnost Evropy a Severní Ameriky je nedělitelná. Tento závazek Aliance ve vztahu k vyhlášenému nezbytnému transatlantickému svazku a ke kolektivní obraně svých členů má zásadní význam pro její věrohodnost a pro bezpečnost a stabilitu euroatlantického prostoru.

Udržování přiměřených vojenských schopností a jasné připravenosti ke kolektivnímu jednání na společnou obranu je i nadále rozhodující ve vztahu k bezpečnostním cílům Aliance. Takováto schopnost spolu s politickou solidaritou zůstává klíčem ke schopnosti Aliance předejít jakémukoliv pokusu o nátlak nebo zastrašování a zaručit, že vojenská agrese namířená proti Alianci nikdy nebude moci být považována za možnost s jakoukoliv vyhlídkou na úspěch.

Při sledování politiky udržování míru, předcházení válce a posilování bezpečnosti a stability a tak, jak je stanoveno v jeho základních bezpečnostních úkolech, hodlá NATO ve spolupráci s dalšími organizacemi usilovat o **prevenci konfliktů** nebo, pokud by nastala krize, přispívat k jejímu efektivnímu zvládnutí v souladu s mezinárodním právem, včetně možností vedení operací na podporu míru. Aliance deklaruje připravenost k provádění mírových operací s tím, že dá k dispozici zdroje a odborné znalosti Aliance se zahrnutím účasti svých partnerů.

NATO bude plně využívat partnerství, spolupráce, dialogu a svých svazků s dalšími organizacemi k tomu, aby přispívalo k prevenci krizí a pokud by tyto nastaly, k jejich neutralizaci v raném stádiu. Koherentní přístup ke krizovému řízení, stejně jako v případě jakéhokoli použití síly ze strany Aliance, bude od politických orgánů Aliance vyžadovat, aby zvolily a koordinovaly vhodné způsoby reakce ze škály politických i vojenských opatření a aby ve všech fázích uplatňovaly přísnou politickou kontrolu.

Euroatlantická rada partnerství (*EAPC - Euro-Atlantic Partnership Council*) zůstane zastřešujícím rámcem pro všechny aspekty spolupráce NATO s jeho partnery. Nabízí rozšířenou politickou dimenzi pro konzultace a spolupráci a vytváří větší transparentnost a důvěru mezi členy v bezpečnostních otázkách, přispívá k prevenci

konfliktů a krizovému řízení a rozvíjení aktivity praktické spolupráce, včetně oblasti civilního nouzového plánování a vědeckých a ekologických záležitostí.

Partnerství pro mír (PfP - *Partnership for Peace*) bude i nadále hlavním mechanismem v utváření praktických bezpečnostních svazků mezi Aliancí a jejími partnery a v posilování interoperability mezi partnery a NATO. Prostřednictvím podrobných programů, které odrážejí schopnosti a zájmy jednotlivých partnerů, se bude vytvářet větší transparentnost v oblasti národního obranného plánování a rozpočtování, demokratické kontroly obranných sil, připravenosti na civilní katastrofy a jiné krizové situace a na rozvíjení schopnosti spolupracovat, včetně operací PfP, a ve zvyšování operativnosti PfP.

Za klíčové bude považováno silné, stabilní a trvalé partnerství mezi NATO a Ruskem pro dosažení trvalé stability v euroatlantickém prostoru.

Zvláštní místo v euroatlantickém bezpečnostním prostředí zaujímá Ukrajina, která je významným a cenným partnerem při prosazování stability a společných demokratických hodnot. NATO je odhodláno dále posilovat své zvláštní partnerství s Ukrajinou na základě „Dokumentu NATO - Ukrajina“, včetně politických konzultací k otázkám společného zájmu a široké škály aktivit praktické spolupráce.

Oblastí zvláštního zájmu pro Alianci je Středomoří. Bezpečnost v Evropě je s touto oblastí úzce spjata. Proces tzv. **středomořského dialogu** poskytuje široký rámec pro budování důvěry, prosazování transparentnosti a spolupráce v regionu. Aliance je odhodlána v tomto regionu progresivně rozvíjet politické, civilní a vojenské aspekty Dialogu s cílem dosažení užší spolupráce se zeměmi, které jsou jejími partnery a o jejich aktivnější zapojení do tohoto procesu.

Alianční politika podpory kontroly zbrojení, odzbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení bude i nadále hrát významnou roli při dosahování bezpečnostních cílů Aliance.

Aliance si bude udržovat potřebné vojenské schopnosti k vykonávání plného rozsahu svých misí. Principy solidarity a strategické jednoty spojenců zůstávají rozhodující pro všechny mise Aliance. Síly Aliance musí zaručovat vojenskou efektivitu a volnost jednání NATO. Bezpečnost všech spojenců je nedělitelná: útok na jednoho je útokem na všechny. S ohledem na kolektivní bezpečnost podle článku 5 washingtonské smlouvy společné vojenské síly Aliance musí být schopny odstrašit jakoukoliv potenciální agresi proti ní, zastavit postup agresora tak daleko, jak jen to bude možné, pokud by přesto k útoku došlo, zajistit politickou nezávislost a územní celistvost svých členských států. Musí také být připraveny přispívat k prevenci konfliktů a vedení operací reagujících na krize.

Mnohonárodní financování, včetně financování prostřednictvím vojenského rozpočtu a Programem bezpečnostních investic NATO (*NSIP - NATO Security Investment Programme*), bude i nadále hrát důležitou roli při získávání a udržování potřebných prostředků a schopností. Řízení zdrojů by se mělo orientovat podle vyvíjejících se vojenských požadavků Aliance.

Aliance bude podporovat další rozvíjení ESDI v rámci Aliance, včetně připravenosti dát k dispozici prostředky a schopnosti pro operace pod politickou kontrolou a strategickým řízením, ať již ZEU či jinak podle dohody.

K ochraně míru a k prevenci války či jakéhokoliv druhu nátlaku si Aliance v dohledné budoucnosti podrží vhodnou směs jaderných a konvenčních sil

rozmístěných v Evropě a v oblastech, ve kterých to bude zapotřebí, byť na minimální dostatečné úrovni. S ohledem na různorodost rizik, jimž by Aliance mohla být nucena čelit, bude udržovat síly potřebné k zajištění věrohodného odstrašení a k tomu, aby poskytovaly širokou škálu možností konvenční reakce. Jaderné zbraně zůstávají i nadále jako důležitý prostředek pro uchování míru.

Schopnost Aliance plnit celou škálu svých misí se bude stále více opírat o mnohonárodní síly, doplňující národní závazky spojenců k NATO. Takové síly, které jsou použitelné v celém rozsahu misí Aliance, prokazují odhodlání Aliance udržovat věrohodnou kolektivní obranu, posilují soudržnost Aliance a posilují transatlantické partnerství a ESDI v rámci Aliance. Mnohonárodní síly, zejména ty, které jsou schopny rychlého rozmístění pro kolektivní obranu nebo operace reagující na krizi mimo článek 5, posilují solidaritu. Mohou také poskytovat možnost rozmístění kvalitnějších formací, než jaké by mohly být dostupné na čistě národním základě, a tak napomoci k efektivnějšímu využívání omezených obranných zdrojů. Součástí toho může být i vysoce integrovaný, mnohonárodní přístup ke specifickým úkolům a funkcím, přístup, který stojí v pozadí realizace koncepce CJTF (Combined Joint Task Force - společné smíšené úkolové skupení). Pro operace na podporu míru budou mít velkou cenu účinné mnohonárodní formace a další opatření s účastí partnerů. Pro plné využití potenciálu, který nabízejí mnohonárodní formace, je vysoce významné zlepšování interoperability, mimo jiné prostřednictvím dostatečného výcviku a cvičení.

Strategická koncepce potvrzuje trvalý účel Aliance a vytyčuje její základní bezpečnostní úkoly. Umožňuje transformovanému NATO, aby přispívalo k vyvíjejícímu se bezpečnostnímu prostředí a podporovalo bezpečnost a stabilitu silou svého společného závazku k demokracii a mírovému řešení sporů. Strategická koncepce bude určovat bezpečnostní a obrannou politiku Aliance, její operační koncepce, pozice jejich konvenčních a jaderných sil a její opatření v oblasti kolektivní obrany, a bude neustále revidována ve světle vyvíjejícího se bezpečnostního prostředí.

V nejistém světě přetrvává potřeba účinné obrany, avšak potvrzující tento závazek, Aliance hodlá také dále využívat každé příležitost, aby pomáhala vybudovat a prosazovat vizi Evropy jednotné a svobodné.

Operace na podporu míru

Podnětem k jednání o přípravě operace na podporu míru kdekoliv ve světě bývá buď vzniklá vážná krizová situace, nebo ozbrojený konflikt mezi znesvářenými stranami. Jak vyplývá z charakteristik jednotlivých organizací majících vliv na řešení krizí, za Evropu by tyto podněty Radě bezpečnosti OSN měla podávat OBSE nebo poškozené země (etnika apod.), za ostatní části světa organizace v těchto regionech vytvořené nebo také poškozené země (etnika, regiony apod.). Po oznámení vzniklé krizové situace je tato podrobně analyzována a jako prvotní opatření jsou činěna opatření diplomatická, ekonomická, humanitární a jiná, která předpokládají vyřešení sváru nevojenským způsobem. Když prováděné činnosti z oblasti nevojenské selžou nebo se ukáží jako neefektivní, přistupuje RB nebo Valné shromáždění OSN k přijetí rozhodnutí řešit vzniklou situaci vojenskou cestou, formou mírové operace. Cílem je, aby přijímaná opatření přispěla k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti v té či jiné oblasti.

K přípravě operací je předkládán návrh, který byl předběžně projednán jedním nebo několika státy (členy OSN) nebo generálním tajemníkem OSN.

V podstatě jde o to, že mírovou operaci lze provést za předpokladu, že

- a) strany, které jsou zainteresovány v konfliktu a jsou připraveny spolupracovat pro dosažení cílů operace, souhlasí s uskutečněním operace a Rada bezpečnosti OSN přijala rozhodnutí pro připravovanou operaci, kdy je nutné, aby pro toto rozhodnutí hlasovalo minimálně 10 z 15 členů Rady včetně všech stálých členů, přičemž nikdo ze stálých členů RB nemůže být proti (tzv. právo veta);
- b) jednotlivými státy v době přípravy (na základě dobrovolnosti) budou vyčleněny pro operaci potřebné síly a prostředky, vycházející z konkrétního úkolu.

Jednou ze základních podmínek úspěšnosti mírových operací je potom posilování jejich jednoty velení a řízení.

V rámci mírových operací OSN se rozlišují tři úrovně velení:

1. Všeobecné politické řízení, uskutečňované Radou bezpečnosti OSN.
2. Výkonné řízení a kontrola, která je úkolem generálního tajemníka OSN.
3. Pověření velením, vykonávané vedoucím mise, tj. buď zvláštním zástupcem generálního tajemníka (*Special Representative of the Secretary-General*) a v misích, kde tato funkce není zřízena, velitelem mírových sil (*Force Commander*), nebo vedoucím vojenským pozorovatelem (*Chief Military Observer*).

Uvedené tři úrovně velení představují koncepční celek, ve kterém funkce jedné úrovně může být chápána pouze ze vztahů k dalším dvěma. Pokud má být zachována efektivita velení, nemůže mezi nimi dojít k vzájemné izolovanosti.

Pod termínem „velení OSN“ si nelze představovat úplné velení v pravém slova smyslu. Tento termín má blíže k všeobecně uznávanému vojenskému pojmu operační velení (*operational command*), zahrnující oprávnění vydávat operační příkazy s respektováním:

- specifického mandátu Rady bezpečnosti OSN,
- dohodnuté doby působení mise (předčasné stažení mise vyžaduje příslušnou včasnou notifikaci),
- stanoveného geografického prostoru působení, tj. místa působení mise jako celek.

OSN může v dohodě, uzavřené na základě konzultací s potencionálními přispěvateli do mírové operace, souhlasit s určitým omezením při využívání kontingentu. Nemůže však přijmout taková omezení, která by zabraňovala nezbytné pružnosti a volnosti manévru, které musí mít každý vedoucí mise k tomu, aby zajistil operační efektivnost. Vlády, které si nepřejí, aby jejich jednotky byly používány určitým způsobem, to musí uvést v průběhu konzultací o vyslání kontingentu. Jestliže taková omezení sdělena nebyla a při vypuknutí krizové situace v polí je vlády vyžadují, může to ohrozit bezpečnost dalších kontingentů a úspěch celé mise.

Jestliže má být operace efektivní, musí tvořit integrovaný celek, uskutečňující vůli celého mezinárodního společenství. Dosavadní zkušenosti jasně prokázaly, že tam, kde je polní velení rozděleno a jednotky dostávají příkazy jak od národních orgánů, tak od velitelství OSN, obtíže typické pro každou mírovou operaci se násobí a riziko ztrát se zvyšuje.

Vojáci, představitelé mírových sil OSN, nosí při plnění úkolů v jiných státech národní uniformu s vlastními znaky a symboliku vyznačující příslušnost k silám OSN.

Finanční zabezpečení mírových operací OSN se provádí hlavně z objemu členských příspěvků všech států ze zvláštního účtu OSN. Největší náklady (procentuálně) hradí stálí členové Rady bezpečnosti. Některé operace jsou hrazeny z účtu dobrovolných vkladů jednotlivých států nebo rozpočtu státu, který vysílá kontingent.

V důsledku značného nárůstu počtu i rozsahu mírových operací se objevuje nová forma spolupráce OSN s členskými státy, tzv. **systém pohotovostních jednání** (*United Nation Standby Arrangements*). Systém by měl vést k překonání problémů a vyloučení nejistoty, zda nově zřizovaná mírová operace OSN bude mít dostatečné personální a materiální zdroje a zda zahájení její činnosti se nebude z uvedeného důvodu zbytečně odkládat.

Po přijetí rozhodnutí členské státy přispívají do mírových operací OSN osobami a materiálními zdroji. Uvedené zdroje, které daný stát poskytuje, podléhají předcházejícímu souhlasu vlády země, která se svými silami operace na podporu míru zúčastňuje. Zpravidla se jedná o:

- vojenské jednotky v síle praporu, menší jednotky (rota, četa) a jednotlivé prvky (např. vojenští pozorovatelé),
- civilní a vojenské specialisty (např. civilní policisté, vojenští chemici, zdravotníci, ženisté apod.),
- materiál a výzbroj,
- služby.

Jednotky i jednotlivci zůstávají po dobu působení v misi v národní službě, ale pod operačním velením OSN.

Za logistické zabezpečení mise odpovídá OSN, avšak pohotovostní síly musí být po vyslání určitou dobu soběstačné.

Předmětem zvýšeného zájmu členských států OSN je otázka vytvoření speciálně vycvičených a vyzbrojených jednotek (jednotek rychlého nasazení), které by byly v relativně krátké době k dispozici OSN. Požadavkem je **překlenutí a zkrácení doby** od počátku plnění mandátu operace do nasazení klasických mírových sil OSN, což obvykle trvá několik měsíců.

Už sám fakt, že OSN by měla kdykoliv k dispozici ozbrojené síly, které lze použít na vyzvání, by sám o sobě mohl působit do určité míry jako prevence proti porušení míru. Jednotky složené z dobrovolníků by měly mít ve výzbroji i těžké zbraně a v rámci národní přípravy by měly absolvovat speciální výcvik. V každém případě nesmí být zaměňovány s ozbrojenými silami, které mohou být eventuálně vytvořeny podle čl. 43 Charty OSN k zabránění agresím nebo s příslušnými ozbrojenými silami, kteří budou se souhlasem vlády v pohotovosti pro případ nasazení do operací na udržení míru (*peace-keeping operations*).

V „Doplňku k Programu pro mír“ z ledna 1995 je konstatováno, že jednotky rychlého nasazení se mají stát **strategickou rezervou** Rady bezpečnosti OSN. Zárukou jejich připravenosti bude standardizovaný výcvik, stejné operační postupy a vybavení integrovanými spojovacími prostředky. V pravidelných intervalech by měly absolvovat společná cvičení. Před svým vysazením by byly v určitém stupni pohotovosti a připravenosti v mateřských zemích.

Plánování a zabezpečování mírových operací

Udržování míru bylo definováno a prezentováno International Peace Academy, New York pro mírové operace OSN jako: „prevence, zabránění, usmířování a ukončení nepřátelství mezi státy nebo uvnitř států prostřednictvím třetí mírové strany, mezinárodně organizované a řízené, nasazením mnohonárodních vojenských, policejních a civilních sil s cílem obnovit a udržet mír“.

Vyslání mnohonárodních vojenských, policejních nebo civilních sil k předcházení, tlumení vznikajících krizových situací nebo k urovnání či ukončení konfliktů lze označit za legální mírovou operaci a právem pojmenovat jako aktivitu vedoucí k vytváření míru. Armády v nich nevystupují samostatně, ale jako kontingenty spojených sil více států. Jejich postup je vázán na předchozí politická jednání, jsou podřízeny politické strategii OSN a v posledních letech je jejich postup také koordinován s NATO.

Síly OSN

Mnohonárodní vojenské síly bývají označovány jako síly OSN (*UNFORCE - United Nation Forces*). Jde o vícenárodní vojenská uskupení, vytvářená k řešení konkrétních úkolů v některé z ohrožených oblastí, kde podmínkou je přesně stanovené období působení vojsk OSN podle mandátu. Odpovědnost za využívání těchto sil nese generální tajemník OSN. Bezprostředně za organizaci operací zodpovídá jeho zástupce.

Vojska rozmístěná v prostorech určení mají svého velitele, kterého jmenuje osobně generální tajemník OSN z navržených generálů (od hodnosti brigádního generála po hodnost generálporučíka). V prostorech rozmístění vojsk OSN nesou jejich velitelé odpovědnost za jejich správné použití v souladu se stanovenými úkoly v mandátu a řeší široký okruh problémů, spojených s pobytem kontingentu v cizí zemi. Zodpovídají za stav kázně u podřízených jednotek a mají právo provádět šetření, z čehož vyplývá i právo důstojníků velících mnohonárodním jednotkám a útvarům udělovat nejen odměny, ale i tresty. Představitelé OSN neřeší otázky průběhu služby a povyšování vojáků sloužících v jednotkách OSN. Dané otázky zůstávají v kompetenci národních ministerstev obrany.

Velitelé operací, národních kontingentů mnohonárodních sil OSN, jsou obvykle vybíráni ze starších důstojníků. Zpravidla před začátkem operace jsou tito velitelé (spolu se svými zástupci) pozváni k představitelům Rady bezpečnosti OSN, kde jsou seznámeni s charakterem stanovených úkolů.

Příslušníci sil OSN ve většině případů (pěších praporů, leteckých oddílů, jednotek zabezpečení atd.) bývají vyzbrojeni lehkou výzbrojí, jejíž použití závisí na mandátu jednotlivé mírové operace (mise). Zbraní lze použít jen:

- v krajních případech, s cílem sebeobranu;
- pro ochranu vlastních prostorů rozmístění a ubytovacích prostorů;
- k ochraně přesunů vojsk (humanitárních konvojů);
- v případě, že místní ozbrojené síly brání vojákům plnit jejich povinnost,
- k zabezpečení úkolů stanovených mandátem OSN.

Jednotky mírových sil OSN přijíždějí do předem stanovených prostorů s organickými zbraněmi, bojovou technikou, výzbrojí a spojovacími prostředky. Jejich počet a výzbroj je různá a závisí především na organizační struktuře národních ozbrojených sil.

V případě, že je jednotka sil OSN nedostatečně vybavena, její výstroj a vybavení jsou doplněny z ústředních skladů OSN. Kontingenty sil OSN zřizují a obsazují **stacionární kontrolní body**, pozorovací stanoviště, provádějí hlídkování v určených zónách, kontroly přepravních (dopravních) prostředků a oblety stanovených prostorů.

Kompletizace sil OSN je uskutečňována na území toho státu, který vysílá kontingent z příslušníků armády, dobrovolníků nebo i ze záloh. Doba služby pro kontingent je zpravidla od šesti měsíců do jednoho roku. Po uplynutí této lhůty se provádí vystřídání kontingentu vojsk v prostoru působení.

Plánování mírových operací

Plánování mírové operace je zahajováno po vyhlášení krizové situace Radou bezpečnosti OSN, která by mohla přerůst v potenciální ohrožení míru a bezpečnosti. Rada bezpečnosti rozhodne o možných opatřeních potřebných k řešení nastalé situace. Pokud se zdá, že takovým řešením by mohla být mírová operace, rozhodne Rada bezpečnosti o zahájení její přípravy na základě hlasování. Zpravidla vydá rada bezpečnosti dvě rezoluce.

První rezoluce jednak vyhláší mobilizaci sil OSN, a jednak vyzývá generálního tajemníka, aby v určité době podal radě bezpečnosti zprávu o zabezpečení praktické realizace rezoluce. Zpráva generálního tajemníka většinou indikuje hlavní termíny a stanoví obsah akce. Dále zpravidla obsahuje požadavky na složení, výzbroj jednotek, požadavek na jejího velitele, možnosti pohybu jednotek, pravidla pro jednání, styk s oběma stranami konfliktu a rovněž délku pobytu (mandátu).

Druhá rezoluce je vydávána po obdržení zprávy generálního tajemníka a potvrzuje, že operace bude provedena stanoveným způsobem uvedeným ve zprávě.

Na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN se uskuteční jednání k realizaci přijatých rozhodnutí. V této době jsou dotazovány státy zda jsou ochotny účastnit se mírové operace a v jakém rozsahu. Poté jsou vybrány nejvhodnější země na základě doporučení rady bezpečnosti. Přičemž se přihlíží k tomu, aby vybrané země byly po všech stránkách přijatelné pro zemi, na jejímž území se operace uskuteční (hostitelská země). Je třeba si uvědomit, že mírové operace se připravují a uskutečňují pouze se souhlasem stran (zemí) zúčastněných v konfliktu. Pokud se oslovené státy rozhodnou pro kladnou odpověď, ale mohou vyjádřit také odmítavé stanovisko, obdrží od generálního tajemníka oficiální požadavek formou nóty.

Doba potřebná na shromáždění jednotek v předpokládaném rozsahu bude záviset na tom, kdy státy doručí svá souhlasná stanoviska. Pro každou mírovou misi jsou stanovovány podmínky plnění úkolů formou mandátu. Tyto mandáty jsou trvale rozšiřovány nebo upravovány v závislosti na cílech operace a také situaci v prostoru výkonu operací.

Nezbytným požadavkem úspěšnosti každé mírové operace je její komplexní zplánování. Plánování vychází z přijatých rezolucí a nót OSN, vyhodnocené situace v prostoru nasazení, výsledků diplomatických jednání mezi zainteresovanými stranami a stanovisek oslovených států.

S takto předem definovanými podmínkami pro mírovou operaci se provádí **kontingentní a logistické plánování** na zabezpečení mise. Při **operačním plánování**, které po tomto aktu bezprostředně následuje, se stanovují prostory odpovědnosti, dislokace jednotek, systémy velení a spojení, systém logistické podpory. Na tomto

operačním plánování je nezbytná přítomnost velitelů národních kontingentů. Základní snahou je vytvořit takové podmínky, aby jednotky svůj úkol splnily bez zbytečných ztrát, s efektivním využitím vynaložených prostředků.

Závěr

OSN zatím nebyla nic jiného než zrcadlo stavu společnosti s jeho konflikty, napětím a soupeřením velmocí a bloků. Příznivější podmínky pro důsledné plnění historického poslání OSN se vytvořily teprve po skončení studené války. Rostoucí shoda stále většího počtu států při formování systému společných hodnot představuje univerzální základ nové kvality mezinárodní spolupráce. V rámci OSN by mohl přerůst i v platformu budování nového světového řádu.

Nový je však také charakter potenciálních krizí ohrožujících bezpečnost států. Tento stav vyvolává nezbytnost hledání účinnějších nástrojů a postupů při řešení krizových stavů a konfliktů. Ve světle těchto skutečností bude mít zvláštní význam především součinnost Rady bezpečnosti OSN s regionálními a počtem členů omezenými organizacemi, jako je ZEU, EU, OBSE, NATO ap.

Zdá se, že v současné době do popředí vystupuje požadavek, aby se OSN a regionální instituce více zabývaly činnostmi spadající do oblasti peace-making, než do oblasti peace-keeping, tedy spíš mír aktivně vytvářet (vynucovat) než jej jen udržovat. Pouhé pozorování, jak jedna nebo druhá strana nerespektuje přijaté rezoluce a dohodnutá příměří, vede ke snižování prestiže mezinárodních organizací, zejména OSN, a k beztržnému pokračování v bojových činnostech zvláště těch stran, které se cítí být silnějšími nebo jsou agresivnější.

Roli organizací, které jsou schopny i silou zabezpečit plnění rezolucí, roli velmi nevděčnou, ale velmi potřebnou, postupně přebírá aliance NATO a stále více se na tom podílí i ZEU. Česká republika se bude do této činnosti stále větší měrou také zapojovat.

Použitá literatura:

- Sabolčík, D.: Mírové operace OSN, VA Brno, 1996.
- de Mulinen, F.: Příručka mezinárodního humanitárního práva pro ozbrojené síly, ICRC, Magnet Press Praha, 1991.
- Základní údaje o OSN, New York, 1992.
- Targonski, R.: 50. výročí NATO, Maggie Johnson Slicker, 1999.
- Daniel, P.: NATO Review, Sdružení MAC, spol. s r.o., 1998/1999.

(redakčně kráceno)